

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יחסין

רב שמתיר איסורים, לפוסלו מרבנות

תיק ממונות מס' 913-02

(מהד' ה שבט)

התובעים: כב' הרב יעקב יוסף שליט"א, ואחרים, צד א'

הנתבע: א'

המשיבים: 1. רדיו "קול חי". 2. מכון פוע"ה

נושא הדיון

כב' הרב יעקב יוסף שליט"א, ואחרים, הגישו תביעה לבית הדין לפסול את א' מלכהן ברבנות ולאסור עליו לפסוק הלכות וכן לאסור על השומעים לנהוג כהוראותיו, משום שהוא עבריין ומורה היתר באיסורים. עוד הם מבקשים לאסור על כלי תקשורת דתיים הנשמעים לדעת תורה מלהשמיע את פסקיו, ולאסור על מכון רפואי דתי ידוע מלהפנות אליו שאלות. הם מצרפים מכתבים מגדולי הרבנים האוסרים עליו לפסוק ואוסרים על השומעים לנהוג עפ"י הוראותיו, ומזהם אף שכתבו שהוא בנידוי וחרם. כב' הרב יעקב יוסף שליט"א מעיד שענין זה כבר נידון בפני שלושה דיינים - שהמעיד היה אחד מהם - לפני כשנתיים, בהסכמתו העקרונית של הנתבע, ועל אף שהוזמן שלוש פעמים להופיע בפניהם, לא הופיע, והדיונים והעדויות נערכו שלא בפניו. הם שמעו וחקרו עשרות עדים ומסקנתם היתה שא' פסול מלהורות הלכה ואסור להשמע להוראותיו. לפסק זה הצטרפו בחתימתם גדולי הרבנים.

הנתבע לא הופיע לדיון שנקבע בבית הדין, והודיע במכתב לבית הדין שאינו מעונין לדון בבית דין זה, ואם ירצו התובעים יוכלו לתובעו בבית הדין האיזורי או אצל הראשול"צ, אביו של התובע. התובעים השיבו שביה"ד האיזורי מנוע עפ"י חוק מלדון בנושאים כאלו, ותביעה דומה "נתקעה" בביה"ד הגדול, ללא דיון וללא החלטה, זמן רב מאד, בגלל חוק זה. הראשול"צ, אביו של התובע, אינו יושב בדיני תורה ולא כבוררות כבר שנים רבות, וכבר הורה לנתבע שאסור לו להורות הלכה, ולמרות זאת ממשיך בהוראותיו. ע"כ הם מבקשים שבית דין זה ישמע את העדים ויפסוק הלכה בענין.

התובע מצטט פסקי הלכה מראשונים ואחרונים שבמקרים כמו זה כל אחד מישראל יכול לתבוע את סילוקו של הנתבע ואפשר לדונו שלא בפניו. בין השאר ציטט מדברי המאירי ב"ק קיב ב שבענין איסורים מקבלין עדים שלא בפני בע"ד, שזכות הוא לו להפריש מאיסור. ואפילו היה

נראה לדיין שיש שם צד רמאות לא יקל בדבר. וכ"כ בחידושי הריטב"א קדושין כז ב שכל ישראל ערבין זה לזה ומחייבי לאפרושי מאיסורא ובעלי דבר חשיבי. וכ"כ בתשב"ץ ח"ב סי' יט, ובשו"ת הרשב"ש סי' מו בשם הרמב"ן, ושו"ת הרדב"ז סי' ע. ופסקו האחרונים שבאיסורים מקבלים עדות שלא בפני בע"ד גם באופן שהנתבע יודע ומכחיש, ע"י דברי ריבות סי' ה, ונובי"ק אבהע"ז סי' עב, ושו"ת רעק"א סי' צט, ושו"ת הרמ"ז סי' יא, והשיב משה או"ח סי' ד, ופד"ר כרך ב עמ' 18. עוד ציטט התובע משו"ת הריטב"א סי' קלא שהדיין יכול לדון בכיוצא בו בלא מתרעם כי הוא אביהם של ציבור, וחייב לתקן זה כמו שחייב לתקן מכשולות הדרכים, בשקלים פ"א מ"א, וכיוצא בהם שלא יזוקו בני אדם. וכ"כ בשו"ת חת"ס חו"מ סי' קעז אות ג.

בפני בית הדין הופיעו עדים שהעידו ששאלו את א' שאלות בהלכה בדבר עדי בדיקת נשים והוא התיר אותם, למרות שלא היה ספק באיסורם, וכפי שהשיבו על אותם עדי בדיקה עצמם כל הרבנים הפוסקים האחרים. עוד הם העידו שא' מורה היתר בראיית ווסת של מינקת, ומחזיק עצמו כמומחה לטהר דם בימים האחרונים של הווסת, ועוד ועוד. כמו כן הביאו ציטוטים ממאמריו המודפסים של א' המלאים ניוול פה גס.

פסק דין

לאחר שהרב א' הוזמן לדיון ושלח מכתב ולא הופיע, היות וזה נוגע לכלל ישראל, שמענו עדויות שהנ"ל מתיר איסורי תורה חמורים שאין צד להתירם ח"ו, ומכשיל יהודים באיסורים. על כן אסור לשואלו בהלכה, ולא לתת לו במה להשמיע את דעותיו, עד שיופיע בבית הדין להבהיר את עצמו. איסור זה מכוון גם נגד המשיבים שנותנים לו במה ומפנים אליו שאלות.

(-) שמואל חיים דומב

(-) מרדכי אייכלר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות שעמדו לפני בית הדין

- א. האם יש תקדימים בספרי הפוסקים להעביר רב עבריין מתפקידו.
- ב. האם חובתו של בית הדין להזדקק לדון בענין.
- ג. האם אפשר לקבל עדים שלא בפניו ולדונו שלא בפניו.

- ד. מי שקבל עליו שיעשה מה שיורה לו רב פלוני, האם קבלה זו מחייבת אותו.
 ה. רב שדן במותב תלתא ולא היה זה ביי"ד קבוע וגם לא זבל"א, האם יש לו דין דיין בדבר.
 ו. נאמנותו של דיין להעיד על מה שדנו בפניו.
 ז. דינו של ביי"ד איזורי לאחר שהבג"ץ אסר עליו לדון מחוץ לעניני גיטין.
 ח. ביי"ד שאין בכוחו לכוף את החלטותיו, האם חייב התובע לדון בפניו לבקשת הנתבע, כשהתובע מבקש לדון בבי"ד שכן יכול לכוף את החלטותיו.

תשובה

- א. עיי' ריטב"א מכות יג א שכל מי שמינהו בשום מינוי ושררה אין מסלקים אותו ממנה אלא בטענה שעבר עזירה. ועיי' שו"ת הרד"ך בית יח חדר יא ויב שמי שנתמנה להיות רב ודיין אין מורידים אותו ממשרתו כל זמן שלא עשה דבר שלא כהוגן. וכשהעזירו אותו מחמת עזירה שז' אינו חוזר לשררתו לעולם, כמו שפסק המג"א סי' קנג ס"ק מט. ופסק בשו"ת חת"ם חו"מ סי' קס שרצ' שהעידו עליו שנתן שוחד פסול הוא להיות רב כלל עד שישוב בתשובה על זה ואפילו אם יהיה ראוי לכך.
 ב. יפה הביא התובע מדברי שו"ת הריטב"א סי' קלא שהדיין יכול לדון בכיוולא צו בלא מתרעס כי הוא אביהם של ליבור, וחייב לתקן זה כמו שחייב לתקן מכשולות הדרכים, בשקלים פ"א מ"א, וכיוולא בהם שלא יזקו בני אדם. וכ"כ בשו"ת חת"ם חו"מ סי' קעז אות ג.
 ושאילתי את מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (ציוס צ שבט תשס"ז) האם להזדקק לתביעה זו, והשיב שכיון שרצנים צדקו את הדברים וכתבו שאי' פסול מלכהן כרצ', ראוי להזדקק לתביעה זו ולאסור על כלי התקשורת הדתיים הנשמעים לדעת תורה מלהשמיע את פסקיו של א'.
 ג. גם צזה יפה הביא התובע מדברי ראשונים ואחרונים הפוסקים שבעניני איסורים דנים ומקבלים עדות שלא בפני בעי"ד, ושכן הורו הלכה למעשה בפד"ר כרך צ עמ' 18.
 ד. קבלה לקיים מה שיורה רב פלוני בלי קנין, אינו אלא דברים בעלמא, ואף אם קבל בקנין הוי קנין דברים שאינו מועיל.
 ה. מותב תלתא שאינו ביי"ד קבוע וגם לא זבל"א דינס כשלושה בודדים ואין להם דין ביי"ד, וכל סמכותם היא לכוף הכתב לצחור לעלמו ביי"ד אם לא יצא לפניהם.
 ו. כיון שי"א הפסק מתחת ידו אין הדיין נאמן עליו אלא כעד אחד. ומה שמעיד על עדות שהתקבלה בפניו בשעתו כדיין ביי"ד אינו כעד מפי עד, אלא על המליאות שהעדו נתקבלה כדין בפני ביי"ד. אצל אם העדות נתקבלה במותב תלתא שאינס ביי"ד, מה שאחד מהשלושה מעיד על עדות שנתקבלה בפניו אינו אלא עד מפי עד.

ז. בשו"ת שואל ונשאל להחכם הגאון רבי כלפון משה הכהן ז"ל, הוצא ע"י הגר"א שרמן, חצר ציה"ד הגדול, בקובץ "משפטי ארץ" ח"א עמ' 90, כתב וז"ל: "ובלואו הכי נראה לי פשוט, דכיון שהרשיון של הממשלה אינו כללי לכל דבר, וכן בודאי המינוי של הנצור אינו רק על דעת הממשלה יר"ה, וכן הדיין, אדעתא דהכי קבל רק לדון בדברים שהממשלה נתנה בהם רשות, א"כ הו"ל הדיין כמי שאינו ממונה לרצים כלל, דודאי המינוי שלו לא יכול פרטים אלו, וא"כ הו"ל כאילו ממונה לגבאי או לחזן ציהכני"ס וכיוצא, דודאי לא מפני שהוא ממונה לרצים בפרט זה יקרא ממונה גם כן שחייב להיזדקק להם, וזה לדעתי ק"ו שאין עליו תשובה. ובסוגים אלה שלא ניתן רשות ורשיון לו, בהם בודאי דדינו ממש כדין שאר בני אדם החכמים שלא קבלו מינוי רצים, דודאי יכולים להישמט וכאמור". ע"כ.

וכבר פסק ציה"ד הגדול ביום י"א אדר"א תשנ"ה בתיק מנדל נגד ח"ק חסד ואמת, בענין מעמדו וסמכותו של ציה"ד האיזורי בטבריה בראשות הרא"ד אורבך, שטען שיש לו סמכות של צ"ד הקבוע בעיר (טרם פורסם, והוצא בפס"ד ירושלים כרך 2 עמ' קפ"א), וז"ל: "חברי ציה"ד האיזורי לא נתמנו ע"י אנשי העיר אלא ע"י הרשות השלטונית, כאשר מינויים היה מלכתחילה כדיינים סתם, ומקומם בעיר פלונית נקבע במסגרת שיכון פנימי ע"י נשיא ציה"ד הגדול ושר הדתות כאשר ניתן להעצירם לעיר אחרת בכל עת לפי החלטת שר הדתות ונשיא ציה"ד הגדול (סעיף 19 לחוק הדיינים). בנסיבות אלו אין לראות את הדיינים כצ"ד של העיר אלא כצ"ד מטעם הרשות השלטונית שמקום מושבו בעיר מסויימת. ילויין כי קביעת איזורי השיפוט אינה נוקשה, וניתנת לשינוי, ללא הסכמתם של אנשי העיר וגם של ציה"ד עלמנו... ציה"ד בעיר המסויימת לא הוקם ע"י האצ"ד ולא ע"י עסקני העיר אלא ע"י המשרד לעניני דת, והדיינים מונו ע"י ועדת המינויים עפ"י חוק הדיינים שממליאה בפני נשיא המדינה על מינויו. כלל וכלל לא נועדים ולא מתייעלים עם אנשי העיר וכו". ע"כ.

ומאחר שציה"ד האיזורי סמכותו אינה כצ"ד של העיר אלא כצ"ד מטעם הרשות השלטונית, הרי שעם פסיקת בג"ץ השוללת את סמכותו של ציה"ד האיזורי מלדון בדיני ממונות, דינו כדין שאר בני אדם החכמים שלא קבלו מינוי רצים, וכמו שפסק השואל ונשאל הנ"ל.

ח. כבר פסק בעל האגרות משה בענין העדפת צ"ד איזורי על פני צ"ד פרטי לדון בתביעה של בני זוג שיש בה גם תביעת מזונות, משום שפס"ד של צ"ד איזורי בענין ניתן לאכיפה ע"י הרשויות, משא"כ פס"ד של צ"ד פרטי. הוצאו דבריו בקובץ תורה שבע"פ כרך 3 עמ' קה וז"ל במכתבו להגר"ש וזנר, אצ"ד ציה"ד הפרטי: "הנה כפי מה שידע אני מה שהיא לא באה לצי"ד של הדרי"ג לא מלד מסרבת... אבל היא משום שמה שיאל מצ"ד שהבעל חייב לה ולבנותיה לא יהיה אפשר לגבות ממנו כי הממשלה לא תזדקק לזה, ומה שיאל מצ"ד האיזורי יכפוהו לשלם וכו', שבה וודאי יש לה רשות לתבוע שילך עמה לצי"ד דתוכל לגבות ע"י הממשלה וכו". ע"כ.

וכ"כ הרי"צ רקובר בפד"ר כרך 1 עמ' 277 וז"ל: "כשיש לצי"ד מסויים סמכות חוקית שיכול להכריח

הנתבע להתדיין בפניו ופסק דינו ניתן להולאה לפועל, הרי דבר זה מעניק לו לענין זה עדיפות לגבי צי"ד במקום אחר שאין לו סמכות זו". ע"כ.

והוא הדין לענינינו. כיון שכיום לאחר פסיקת הצג"ן לא ניתן לאכוף את פסקי הדין הניתנים צבתי הדין האיזוריים, משום שצתי המשפט וההולאה לפועל מחוייבים לפסיקת הצג"ן השוללת סמכות מצתי הדין האיזוריים מלדון צדיני ממונות, ואף אוסרת עליהם לדון במסגרת צתי הדין האיזוריים צדיני ממונות, ואילו צתי הדין שאינם צמערכת זו רשאים לדון ופסקיהם ניתנים לאכיפה ע"י הרשויות, צודאי יש להם עדיפות על פני צתי הדין האיזוריים, והנתבע אינו יכול לגרור את התובע לילך אחריו לדון שם כשצרכו לדון צבית דין זה ודומיו.

הרב אברהם דוב לוי, אב"ד

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il